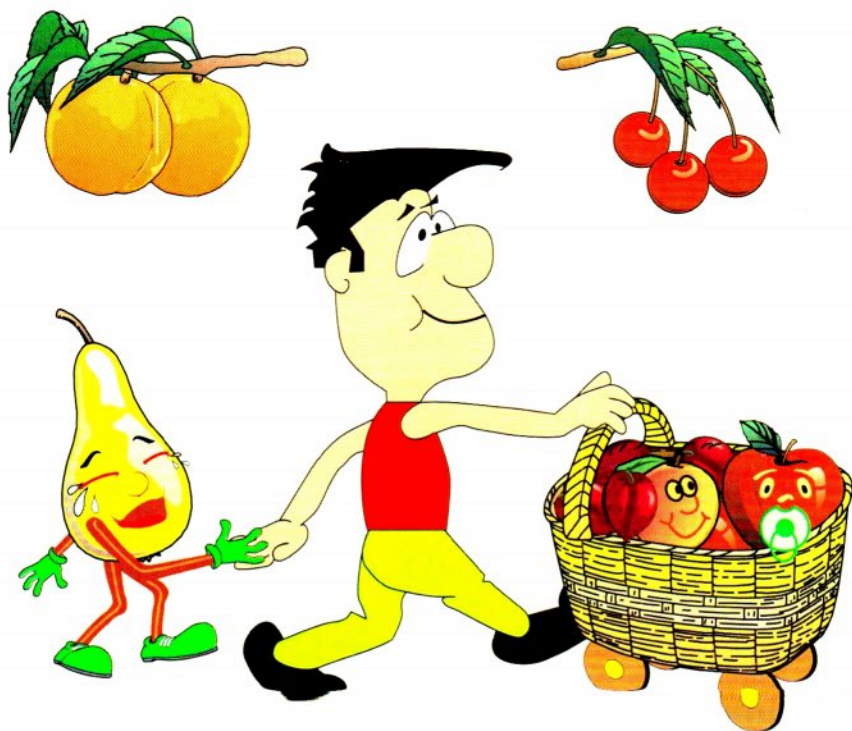

ЗЕМЯТА - ИЗТОЧНИК НА ДОХОДИ

10 ТЕХНОЛОГИИ ЗА ОТГЛЕЖДАНЕ НА СЕМКОВИ И КОСТИЛКОВИ ОВОЩНИ КУЛТУРИ

10

ТЕХНОЛОГИИ

ЗА ОТГЛЕЖДАНЕ
НА СЕМКОВИ И КОСТИЛКОВИ
ОВОЩНИ КУЛТУРИ

Пловдив, 2003 г.

Автори:

ст.н.с. д-р **Василий Феранович Джувинов**

ст.н.с. д-р **Аргир Тодоров Живондов**

агроном **Атанас Георгиев Костов**

© Издател **Фондация С.Е.Г.А.**

ISBN 954 - 9630 - 24 - 2

София 1000 ул. „Г. Раковски“ 96
тел.: 02 / 987 70 82, 981 09 13

**Полиграфическо
изпълнение:**

ПРЕДГОВОР

Изданието е предназначено за хора, които се занимават с дребно земеделие и не притежават опит в овощарството. То представя в популярна форма информация за 10 технологии за отглеждане на семкови и костилкови овощни култури – традиционни за нашето селско стопанство.

Предложената информация съдържа практически съвети за създаване и поддържане на малки овощни градини. В нея са посочени само най-опасните и вредни болести и неприятели за отделните овощни култури. Подробното им описание, както и ефективната борба с тях е предмет на отделна брошура, допълваща настоящето издание. Горещо препоръчваме на читателите да ползват и двете брошури.

СЪДЪРЖАНИЕ

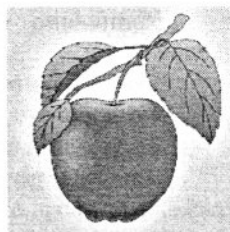
ПРЕДГОВОР.....	3	
СЕМКОВИ ОВОЩНИ КУЛТУРИ		
ЯБЪЛКА	5	
КРУША.....	11	
ДЮЛЯ	15	
МУШМУЛА	19	
КОСТИЛКОВИ ОВОЩНИ КУЛТУРИ		
СЛИВА	21	
ДЖАНКА	26	
КАЙСИЯ	28	
ПРАСКОВА	31	
ЧЕРЕША	37	
ВИШНЯ	40	
ИНВЕСТИЦИИ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА НОВИ ОВОЩНИ ГРАДИНИ		43
РЕЧНИК	44	
ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА	46	

I. Семкови овощни култури

ЯБЪЛКА

Произход и разпространение

Като културно растение ябълката е била отглеждана в Гърция, около 600 г. преди новата ера. Тя придобива стопанско значение едва през 20^{-ти} век, когато са оценени хранителните и лечебни качества на нейните плодове.

У нас площите за отглеждането ѝ чувствително нарастват през втората половина на 20^{-ти} век. Така за период от 15 години (1965 г. - 1980 г.) площта с ябълкови насаждения нараства 3 пъти – от 161 800 дка на 447 800 декара.

В нашата страна ябълката вирее почти навсякъде, но най-добри условия за нейното развитие има по долините на реките Марица, Струма, Камчия и Огоста. Най-големи насаждения има в Пловдивско, Пазарджишко, Кюстендилско, Варненско и Бургаско.

Биологични особености

Ябълката има различна сила на растеж в зависимост от подложката върху която е присадена. Ябълковите сортове присадени на семенна подложка встъпват в плододаване към 5^{-та}-7^{-та} година след засаждането и имат дълъг живот (80 и повече години). Ябълки, присадени на слабо и умерено растящи подложки, плододават между 2^{-та} и 4^{-та} година и имат 15-20 г. живот.

При нашите условия плодните пъпки се образуват главно през юни. Склонността към образуване на цветовете зависи от подложката и от сорта. Цъфтежът при ябълката започва сравнително късно и протича през втората половина на април и началото на май. Въпреки това, макар и рядко, са възможни повреди от късните пролетни студове. Този факт трябва да се има предвид при подбор на място за нови ябълкови насаждения.

Ябълковите сортове не са самоопрашващи се. За да плододава конкретен сорт, цветовете му трябва да бъдат опрашени с прашец от друг сорт ябълка. Сортовете, на които се разчита да се опрашват взаимно, трябва да цъфтят едновременно. Тази особеност на ябълковите сортове трябва да се вземе под внимание при създаване на нови насаждения.

Повечето ябълкови сортове плододават върху къси и слаби клончета. Така получените плодове са по-едри и с приблизително еднаква големина и форма. Затова е препоръчително да се оставят плодни пъпки върху късите и слаби клончета, при условие, че те са достатъчно за добра реколта.

Изисквания към почвените и климатични условия

Ябълката е *студоустойчива култура*, понася добре ниските зимни температури и може да издържа до минус 28°-30^oС в периода от декември до февруари. Развива се във всички райони на страната при надморска ви-

сочина до 600-800м, т.е. и при полупланински и планински условия. Само някои късно зреещи сортове не могат да узреят в по-хладните зони. Пример за такъв сорт е Грени Смит.

Критичните температури през отделните етапи на развитие са различни:

- затворените цветове издържат от минус 2.75⁰ до минус 3.85⁰С
- отворените цветове от минус 1.65⁰С до минус 2.2⁰С
- завръзките от минус 1.1⁰С до минус 2.2⁰С.

Най-чувствителни са завръзките. Ако посочените температури са придружени от силен вятър или обледеняване на клонките и пъпките, повредите могат да бъдат по-големи.

За своето развитие ябълковите сортове изискват плодородни почви с добра аерация и подпочвени води, не по-плитки от 1.5-2.0 м. Почвената реакция е благоприятна, когато е слабо кисела до неутрална. Най-подходящи са алувиално-ливадните, канелено-горските, ливадно-канелените почви или излужените черноземи.

Ябълката е *влаголюбива култура*. Новите градини трябва да се създават на поливни площи, особено когато подложките са слаби или умерено растящи. За да се получи добра реколтата като количество и качество на плодовете, трябва да се осигури напояване. Най-големи са нуждите от напояване в периода от втората половина на юни до началото на септември. Затова през този период е необходимо да има осигурен източник за поливане. В зависимост от почвено-климатичните условия през годината се извършват 6-8 поливки. По-често се поливат насажденията, създадени върху леки и силно пропускливи почви, както и тези, създадени в по-топлите райони на страната.

Препоръчителни са следните срокове за поливане:

- *преди цъфтежа*, когато валежите са недостатъчни през есенно-зимния период;
- *по време на усиления растеж на леторастите* (обикновено през май);
- *след юнското окапване на завръзките*, за да се осигури нарастване на плодовете;
- *през юли и август*, когато засушаването е най-голямо, за да се осигури нормално протичане на образуването на цветове и нарастване на плодовете;
- *преди узряване на плодовете на зимните сортове* с цел наедряване на плодовете и тяхното нормално зреене и добро оцветяване, но не по-късно от 20 дни преди беритбата;
- *късно през есента*, за да се осигури при необходимост оптимална почвена влажност през зимния период.

Поливната норма за ябълковите градини зависи от почвения тип, подложките върху които са присадени сортовете, почвената влажност преди напояването. Обикновено при всяко поливане на плододаващи градини

са необходими от 50 до 70 м³ вода на декар в зависимост от почвения тип, като при по-плитки подпочвени води поливната норма се намалява.

Торене

При създаване на овощна градина се препоръчва риголване на 60-70 см или дълбока оран, като предварително се внасят по 50-70 кг троен суперфосфат на декар и 30-50 кг калиев сулфат на декар. При наличие на оборски тор, той се заорава на дълбочина 25-30 см преди засаждането.

Торенето с амониева селитра се извършва с 15 кг на декар през първите години до встъпване в плододаване само около дръвчетата, а по-късно с 25-30 кг на декар в обсега на кореновата система, успоредно на редовата ивица. За подхранване може да се използват и инсталациите за капково напояване.

В годините на плододаване (наесен) е необходимо да се извършва торене с оборски тор, калиеви и фосфорни торове през 3 - 4 години, като количествата са както следва:

- 5-6 тона оборски тор на декар;
- 40-50 кг калиев сулфат на декар;
- 60-70 кг троен суперфосфат на декар.

В годините на плододаване се извършва и ежегодно торене с азотни торове. Годишната норма е 40-50 кг амониева селитра на декар, като половината от това количество се внася в почвата рано напролет, а останалата част – през месец май. Азотните торове се заорават с плитка обработка на почвата.

Необходимостта от торене може да се определи и визуално, но този метод не е много точен, защото отслабването на растежа (дължина на латорастите под 40-60 см) може да се дължи и на други фактори – претоварване с плодове, засушаване и т.н.

Сортове

В света съществуват над 12 000 ябълкови сорта. В Института по овощарство в Пловдив се поддържа националната ябълкова колекция, която наброява над 750 местни и чуждестранни сортове. В зависимост от сезона на узряване те се делят на три групи: летни, есенни и зимни.

Летните сортове узряват през юли-август. Препоръчват се сортовете Виста бела, Хелиос, Реритон, Примруж, Молис делишес и др.

Есенните сортове узряват между 20 август и 5 септември. Към тази група са Озарк голд, Златна пармена, Лансбергска ренета и Прима.

Зимните сортове се прибират от 5-10 септември до края на октомври. От групата на Червена превъзходна се препоръчват Старкримсон, Глостер, Ервин Баур, Кооп 10 и Купър 4, а от група Златна превъзходна – Белголден, Голден Смути, Морспър голден. Освен тях по реда на зреене са Джонаголд, Мелроуз, Чадел, Мутсу, Карастоянка, Шарден, Флорина, Грени Смит и др.

Погложки

Семенната подложка, която се използва у нас е киселищата (горска ябълка). Използват се също и семена от културни сортове, като Златна превъзходна. При тях кореновата система се развива на значителна дълбочина и ширина, т.е. те имат силен растеж.

Клоновите (вегетативни) подложки, които масово се използват у нас са няколко:

M₉ е слабо растяща подложка с плитко разположена коренова система. Върху нея се присаждат предимно средно и силно растящи сортове, които плододават на 1^{-та}-2^{-та} година след засаждането.

M₂₆ е с умерен до слаб растеж. Присадените върху нея сортове плододават на 2^{-та}-3^{-та} година след засаждането.

MM₁₀₆ има средна сила на растеж. Развива малко по-дълбока коренова система от M₉ и M₂₆. Дърветата встъпват в плододаване по-късно в сравнение с M₉.

MM₁₁₁ е подходяща за сортове с умерен и слаб растеж и заедно с MM₁₀₆ се доближават по растежна сила на семенните подложки.

Разстояния на засаждане

Разстоянията на засаждане зависят от сорто-подложковите комбинации и от почвения тип. Препоръчват се следните разстояния:

- *подложка M₉*: 4.0 м между редовете и 1.5-2.0 м между дърветата в реда;
- *подложка M₂₆*: 4.5 м между редовете и 2.0-3.0 м между дърветата в реда;
- *подложка MM₁₀₆*: 4.5-5.0 м между редовете и 2.5-3.5 м между дърветата в реда;
- *семенна подложка*: 7.0-8.0 м между редовете и 5.0-6.0 м между дърветата в реда

По-малките разстояния са за слабо и умерено растящите, а по-големите за силно растящите сортове. При по-леки почви се избират по-малки разстояния, а при по-богати почви - обратното.

Резултба

При ябълката се прилагат няколко системи за формиране на короната на дървото, а именно:

- свободно растяща корона;
- вретеновидна корона (подходяща за сортове, присаждани на слаборастящи подложки);
- палмета с наклонени клони.

При свободно-растящата корона се цели да се образува полуплоска корона, както и да не се допуска силен растеж във връхната част на короната и оголване на основата. Формирането на свободнорастяща корона е лесно. След засаждане, дръвчето се съкращава на височина 90-100 см над почвата за оформяне на стъблото. Ако има преждевременни клончета, разположени до 20 см под мястото на отреза, те се режат на 1-2

пъпки, а по-ниско разположените се премахват. През пролетта след засаждането се оставят по 4 филизи на дръвче: един за водач и три за основни странични клони. Останалите се премахват чрез филизене (подробно обяснено при прасковата). Много важно условие при формиране на свободно растящата корона е страничните клони да израстват под широк ъгъл спрямо водача, да са разположени сравнително равномерно около него и да не са от съседни пъпки.

През годините до плододаването не се извършват резитби.

След първото добро плододаване, в продължение на 2-3 години, чрез зимна резитба се премахват излишните клони и клонки до окончателното просветляване на короната. Клоните, които най-много пречат и засенчват се премахват още при първата зимна резитба.

Сортовете върху подложката М₉ е най-добре да се формират по системата **Вретено**, където височината се ограничава на 2.0- 2.5 м, а за подложки М₂₆ и ММ₁₀₆ височината се ограничава на 2.5-2.8 м. По тази система резитбата и формирането на дървото ускоряват встъпването в плододаване, а самите дървета имат добре изграден централен клон, в основата на който има 3-4 постоянни силни клонки, а над тях – все по-слаби плодни клонки, които периодично се подменят. Короната вретено се формира в продължение на 4 години чрез четири зимни резитби по следния начин:

Първа резитба (след засаждане): Стъблото се съкращава на височина 80-100 см над почвата. Всички клончета до 50-60 см над почвата се премахват, а над 60 см – се запазват.

Втора резитба: определя се продължител на стъблото (водач). Ако избраният водач е много по-силно развит спрямо останалите клонки, той се отстранява и се избира друго право, по-слабо растящо клонче. Така се подтиска бързият растеж на върха на дървото и се стимулира развитието на по-ниско разположените клончета. Премахват се и конкурентите на водача, както и всички силни клонки в горната част на короната.

Трета резитба: с продължителя на водача се постъпва, както при втората резитба. Премахват се силните и право нагоре растящи клонки в горната част на короната. Не се съкращава новоизбрания продължител на водача. Не се съкращават и продължителите на страничните клонки.

Четвърта резитба: технологията е аналогична на третата резитба по отношение на водача. Премахват се силните и право растящи клонки близо до продължителя.

В резултат на резитбите се оформя конусообразна корона, при която растежа към върха се намалява. При встъпване в плододаване (3^{-та} или 4^{-та} година след засаждане) короната се просветлява. Спазва се принципа: при основата на короната се оставят силни клонки, а растящите над тях – по-слаби.

Формирането на палмета с наклонени клони е система, която се отнася главно за ябълкови и крушови насаждения. Короната на палметата представлява вертикална плоскост и формирането ѝ е доста трудно, но палметите улесняват механизирани и ръчни работи по отглеждането и

прибирането на реколтата. Короната има централен клон (водач) и 3-4 етажа с по 2 симетрично разположени странични клона, насочени по посока на реда. Етажите не са строго фиксирани и нямат обособени странични разклонения. Първоначално страничните клони растат свободно. Когато те достигнат дължина около 150 см, изкуствено биват наклонявани под ъгъл 40-45° спрямо хоризонталата.

Дърветата се отглеждат нискостеблено. Височината на стъблото е 50-60 см. През 1^{-та} година напролет се извършва филизене. Оставят се 3-4 леторасли, като единият се ползва за продължител на стъблото. Извън определените 3-4 леторасли всичко друго се премахва.

При 2^{-та} зимна резитба се избира отново водач и 2 клончета за странични клони на 1^{-я} етаж. Останалите силни клони се отстраняват. Водачът се съкращава малко над мястото за формиране на 2^{-ри} етаж от странични клони, т.е. на 50-80 см над 1^{-я} етаж.

Аналогично се прави 3^{-та}, 4^{-та} и/или 5^{-та} зимни резитби за формиране съответно на 2^{-ри}, 3^{-ти} и/или 4^{-ти} етаж от странични клони.

Наклонянето на страничните клони от 1^{-я} етаж под ъгъл 40-45° може да бъде направено през лятото на 2^{-та} година или при 3^{-та} зимна резитба. Процесът изисква предварително изградена телена конструкция по дължината на реда. Страничните клони от 1^{-я} етаж се наклоняват под зададения ъгъл и се привързват към телената конструкция. Задължително е те да имат най-дълго рамо (спрямо страничните клони от следващите етажи). Процедурата по наклоняване на страничните клони от 2^{-ри}, 3^{-ти} и/или 4^{-ти} етажи е аналогична на гореописаната, като всеки следващ етаж от клони има по-късо рамо. В резултат палметата придобива форма, близка до тази на свещник.

До встъпване в плододаване всяка пролет се извършва премахване на вътрешните филизи по страничните клони чрез филизене. Когато то се извършва своевременно и правилно, почти не се налага зимна резитба.

През периода на пълно плододаване формирането на короната е завършено. Прави се само резитба за просветляване. Ако се наблюдава отслабване на растежа на дървото, се прави съкращаване на застарелите плодни клонки. Чрез резитба се ограничава и страничното развитие на обрастващите клонки, както и развитието на дървото на височина.

Резитбата за подмладяване при много слаб растеж на дървото се изразява в силно прореждане на обрастващата дървесина и силно съкращаване на останалите плодни клонки.

Болести и неприятели

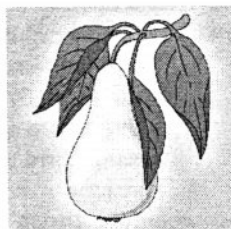
Най-опасни болести за ябълката са струпясването и брашнестата мана. По време на растежа се проявяват и други гъбни болести, като черното, ранното и късното кафяво гниене. По време на съхранение се развиват предимно синьото (меко), сивото и кафявото гниене.

Ябълката се напада и от голям брой неприятели, най-опасни от които са ябълковият плод червей, миниращи молци и овощни акари.

КРУША

Произход и разпространение

Крушата произхожда от Кавказ и Северен Иран, по чиито възвишения се срещат гори от диви круши.

След ябълката, крушата заема второ място в света в групата на листопадните овощни култури с 16-17 милиона тона, от които в Азия се произвеждат 10-11 тона, а в Европа над 3 милиона тона. Най-големи производители са Китай, САЩ, Италия, Испания, Япония, Турция, Германия и Франция.

В нашата страна площите от този овощен вид непрекъснато намаляват. Средно за периода 1981/1985 г. крушата е заемала 40 хиляди декара, през 1986/1990 г. – 25 хиляди декара, а през 1998 г. са останали едва 9 хиляди декара. Над половината от насажденията са в Пловдивско, Кюстендилско, Пазарджишко, Бургаско и Варненско.

Биологични особености

В зависимост от сорта, крушовите дървета са:

- силно растящи – Попска, Аманлиева и Хардиева масловки;
- умерено растящи – Вилямова масловка, Д-р Жюл Гюйо, Абат Фетел;
- слабо растящи – Пас Красан, Ранна болярка, Слабо растяща масловка

Върху семенна подложка те имат по-силен растеж и встъпват в плододаване 5-6 години след засаждането. Живеят 40-50 г., като понякога достигат и до 100 г. Стопански изгоден е при такъв вид подложка насажденията да се отглеждат до 30-40 годишна възраст.

Присадените върху дюлева подложка са с по-слаб растеж и встъпват рано в плододаване (2-4 години след засаждането). Стопански изгоден е да се отглеждат до 20-25 годишна възраст. Крушовите сортове, подобно на ябълковите, практически не могат да се самоопрашват, а част от сортовете са и лоши опрашвачи.

Подборът на сортовете трябва да бъде такъв, че да има основни сортове и сортове добри опрашители. Образоването на цветове е както при ябълката. То започва в края на юни и началото на юли.

Изисквания към почвените и климатични условия

Крушата е растение на умерения климат. Тя е по-чувствителна към ниските температури, отколкото ябълката. *Светлолюбив овощен вид* е и затова при недостатъчно светлина плодните пъпки остават недоразвити.

Крушата излиза по-рано от дълбок покой в сравнение с ябълката и цъфти по-рано от нея, поради което е изложена по-често на повреди от повратни студове и късни пролетни слани. Най-чувствителни са плодните пъпки, плодните торбички и късите клончета и клонки. Критична темпе-

ратура по време на цъфтежа е минус 1⁰С до минус 4⁰С, а след образуване на завръзките – минус 2.5⁰С.

Критични температури за:

- цветните бутони са минус 1.65⁰С до минус 3.85⁰С;
- цветовете от минус 1.65⁰С до минус 2.2⁰С ;
- завръзките от минус 1.1⁰С до минус 1.65⁰С.

Крушата е *по-взискателна към топлината* от ябълката. Повечето от крушовите сортове са чувствителни на високите летни горещини и суховеи, особено след влажна пролет. Големите горещини с ниска относителна влажност на въздуха могат да доведат до пригори по листата.

Крушата е сравнително *сухоустойчива*. Изискванията към влагата се определят от типа почва, подложката и сорта. При използване на семенна подложка, сухоустойчивостта е значително по-висока, защото образува голяма и дълбока коренова система. По-голяма сухоустойчивост имат ранните сортове, които се освобождават от плодовете в края на лятото. При използване на слаба дюлева подложка, всички сортове са взискателни към почвената влага. Те трябва да се отглеждат при поливни условия.

Основният начин на поливане при крушата е чрез бразди между редовете. При младите градини се прокарва по 1 бразда от двете страни на всеки ред, а при възрастните насаждения – по 3-4 бразди във всяко междуредие. При леките и пропускливи почви дължината на браздите не трябва да бъде повече от 60-70 см, дълбочината – 10-12 см, а разстоянието между браздите – 30-40 см.

При крушата се извършват 1-2 поливки по-малко в сравнение с ябълката. Младите растения имат най-голяма нужда от влага от началото на май до края на първата десетдневка на юли. Този период е времето за усилен растеж на летораслите. Плододаващите крушови дървета се нуждаят най-много от поливане от 20 юли до 30 август.

Единичните дървета се поливат около стъблото.

Крушата е *светлолюбиво* растение. Изискванията ѝ към този фактор са свързани с обрастването на страничните части, с дългия живот на дървото, с жизнеспособността на плододаващата дървесина, както и с оцветяването и качеството на плодовете. Подобряване на светлинния режим се постига с регулиране гъстотата на засаждане, с подходяща ориентация на редовете и с резитби за просветляване.

У нас крушата се отглежда успешно върху същите почвени типове, както и ябълката: алувиално-ливадни, канелено-горски, чернозем-сморници и др. За предпочитане са по-богатите на хранителни вещества почви, дълбоки и добре аерирани с неутрална до слабо кисела реакция. Особено важно е почвата да е добра там, където е разположена основната маса на кореновата система.

Торене

Нужните хранителни вещества, които се извличат от почвата, за младите и плододаващите крушови дървета са почти същите, както при

ябълковите дървета.

При създаване на голяма градина е добре терена да се риголва на дълбочина 60-70 см, като се внася 60-80 кг троен суперфосфат на декар и 40-60 кг калиев сулфат на декар. Тези количества се определят след почвен анализ, с който се установява запасеността с посочените елементи. При засаждане на малки градини се препоръчва торенето да се извършва чрез внасяне в посадъчните ями на тора – 500-600 грама обикновен суперфосфат, 80-100 грама калиев сулфат и около 10 килограма оборски тор. Това количество торове се размесва с почвата. Преди да се засадят дръвчетата над тях се слага 10-15 см почва от горния орехен слой

Крушовите дървета реагират много добре на азотно торене и по-слабо на калиево. Затова дозите, които се използват при торене на крушата са както следва:

- горната граница на дозата азотни торове, *посочени при ябълката*;
- долната граница на дозата калиеви торове, *посочени при ябълката*.

Времето на внасяне на естествените и минералните торове е както при ябълката.

Сортове

Крушите са групирани според времето на узряване – летни, есенни и зимни.

Летните сортове: зреят през третата десетдневка на юли до 20 август. Потребителската трайност на плода е много малка – около 8-10 дни. Летни сортове са: Ранна болярка, Клапов любимец, Хубава юнска, Трапезица, Жифардова масловка, Старкримсон, Ранна на Моретини.

Есенните сортове зреят през третата десетдневка на август до 10-12 септември. Консумативната зрялост настъпва 2-3 седмици след беритбата. Есенни сортове са: д-р Жул Гюйо, Вилимова масловка, Червена Вилимова, Хардиева масловка, Пакъмс триумф и др.

Зимните сортове зреят през втората половина на септември и октомври. Консумативната зрялост при отделните зимни сортове настъпва от 1 до 4 месеца след беритбата. Зимни сортове са: Боскова масловка, Елдо-радо, Попска круша, Харденпонтонска масловка, Пакъмс Триумф, Пас Красан и др.

Подложки

Крушовите сортове се присаждат както върху семенни, така и върху клонови дюлеви подложки. У нас най-разпространени са следните подложки:

- семенни крушови (семеначета): Вилимова масловка, Червена Вилимова масловка, Енисейска и дива круша;
- клонови (дюлеви): МА и ВА₂₉.

За семенни подложки се използват най-често семеначета от дива круша, както и семеначета от Вилимова масловка. Присадени върху тази подложка крушовите сортове имат силен растеж, мощна коренова система и добра студоустойчивост.

Клонови подложки. Използват се дялеви подложки МА и ВА₂₉. Кореновата им система е сравнително по-слабо развита и повърхностно разположена, поради което те се нуждаят от повече грижи по отглеждането и особено към напояването.

Някои сортове проявяват ранна, или късна несъвместимост с тези подложки, което налага използването на междинници. В тези случаи най-напред се присаждат сортовете Хардиева масловка, Попска круша или Пас Красан, а върху тях се присажда желаният сорт.

Разстояния на засаждане

Разстоянията на засаждане зависят от растежната сила на подложката и на сорта, както и от плодородието на почвата.

По-малките разстояния са за слабо и умерено растящите сортове, а по-големите – за силно растящите. При по-леки почви се избират по-малки разстояния, а при по-богатите почви – обратно.

Свободно растящата или подобро-етажната корона изисква по-големи разстояния от вретеното. Препоръчват се следните разстояния при:

- семенна подложка: 5.0-6.0 м между редовете и 4.0-5.0 м между дърветата в реда;
- дялева подложка МА: 3.5-4.0 м между редовете и 1.5-2.0 м между дърветата в реда;
- дялева подложка ВА₂₉ : 4.0 м между редовете и 2.0-2.5 м между дърветата в реда.

Резултба

Най-използваната система за формиране на корона при крушата е вретеното. Тази форма е подробно описана при ябълката. Различното е по-късното пълно плододаване, което при крушата започва през петата година.

Болести и неприятели

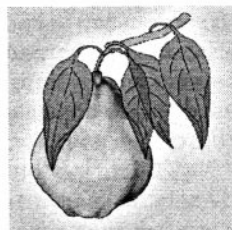
Опасни болести за крушата са струпяването, огнения пригор, кафявите петна и късното кафяво гниене, а от неприятелите са ябълковия плодов червей, крушовата плодова оса и крушовата листна бълха.

Записки : _____

ДЮЛЯ

Произход и разпространение

За родина на дюлята се сочат Северен Иран, Кавказ и Мала Азия. В диво състояние тя се среща и в Северна Азия, Крим и Балканите. Преминала е през Мала Азия, остров Крит, Гърция и Рим, за да стигне до Америка и Океания.

Дюлята е второстепенна овощна култура у нас. През 1950 г. общата площ е била 2014 декара, за да достигне през 1970 г. до 13800 декара. До 1991 г. тези площи значително намаляват – 4740 декара, след което липсват статистически данни.

Най-много са дюлевите насаждения в Пазарджишка, Пловдивска и Русенска области.

Дюлевите плодове се консумират както в прясно, така и в преработено състояние. Повече се консумират във вид на компоти, конфитюри, сладка и желета.

В овощарската практика дюлята се използва като слабо растяща подложка за крушата.

Дюлевите растения встъпват рано в плододаване – на 3^{-та} или 4^{-та} година, а пълно плододаване достигат на 5^{-та} или 6^{-та} година след засаждането. Средните добиви, получавани от дюлевите градини, са много ниски – близо 3 пъти по-ниски от възможностите им. Необходимо е да се подобрят грижите по отглеждането им като се:

- извършват редовно резитби за плододаване (прореждане и подмладяване);
- наторява и обработва почвата своевременно и с нужните торове;
- напоява редовно, особено в периода на наедряване на плодовете;
- провежда навременна растителна защита за опазване на растенията от болести и неприятели;
- избират за засаждане само перспективни сортове дюли и задължително да се използва обезвирусен посадъчен материал при създаване на нови градини или подновяване на съществуващи такива.

Биологични особености

При естествени условия дюлята образува храст или дърво с височина 1.5 до 8.0 м.

В млада възраст има силен растеж, който след няколко годишно плододаване отслабва. Тези растежни особености налагат съответни резитби за съкращаване в млада възраст и силни резитби за просветляване и подмладяване през плододаващия период.

Дюлите встъпват рано в плододаване – на 3^{-та}-4^{-та} година след засаждането имат редовна родovitост.

Образуването на плодните пъпки започва през септември, продъл-

жава през хубавите зимни дни и приключва през пролетта, преди цъфтежа. Дюлята цъфти късно – в края на април и началото на май. Затова цветовете ѝ много рядко страдат от пролетните студове. Някои от дюлевите сортове се самоопрашват като Португалска, Тримонциум, а други изискват използване на сортове-опрашвачи. Това трябва да се има предвид при подбора на сортове за нови градини.

Растежът на плода започва късно и продължава до късна есен. Дюлята е един от най-късно зреещите овощни видове. Листопадът при нея настъпва много късно наесен. Затова често явление е при падане на първите снегове да се чупят клони на необезлистени дюлеви дървета.

Изисквания към почвените и климатични условия

Дюлята *понася по-добре високите*, отколкото ниските температури. В по-топлите райони плодовете стават по-едри и по-ароматни, в сравнение с полуланинските райони и затова над 500-600 м надморска височина те не винаги узряват.

През зимата плодни пъпки и по-слаби клонки измръзват при температури около минус 24⁰С, а при температура под минус 27⁰С измръзват и цели растения. Ранните есенни слани понякога повреждат неузрелите още плодове. Това се наблюдава по-често по местата с по-голяма надморска височина. Големите и продължителни летни горещини не оказват вредно влияние върху растежа и плододаването на дърветата, ако почвата е добре запасена с влага.

Дюлята е *най-влаголюбивото растение* от дървесните овощни видове. Дърветата достигат максимални размери и голяма плодovitост, когато почвата има оптимална влажност през целия вегетационен период и особено през есента, когато плодовете наедряват. Добри резултати има при поливки по следната схема:

- 1^{-ва} поливка – преди цъфтежа;
- 2^{-ра} поливка – към средата на юни;
- 3^{-та}, 4^{-та} (евентуално и 5^{-та}) поливки – до септември.

При младите дръвчета напояването трябва да се преустанови към края на август, за да могат летораслите да узреят.

Дюлята е *светлолюбиво растение*. Това трябва да се има предвид при избиране на място и определяне на разстояние за засаждане, както и при честотата на резитбите за просветляване на короната.

Дюлята има сходни изисквания към почвените условия, както ябълката и крушата. Не са подходящи студени, слабо аерирани и с висока влага почви. Особено неподходящи са варовитите почви. Последните причиняват хлороза, която води до слаба продуктивност на растенията и некачествена растителна продукция. Често растенията загиват преждевременно.

Торене

Торенето не се отличава съществено от това при ябълката и крушата. Както и при другите овощни видове необходимостта от органични и

минерални торове се определя от запасеността на почвата (установена чрез почвен анализ) и на растенията чрез растителен анализ.

При пред посадъчното торене се внасят до 60-70 кг троен суперфосфат на декар и до 40-60 кг калиев сулфат на декар. Добре е да се натори и с 3-4 тона оборски тор на декар след риголването или дълбоката оран.

При малки площи се тори в посадъчните ями по 500-600 г обикновен суперфосфат, 80-100 г калиев тор и около 10 кг угнил оборски тор.

В периода на плододаване се прави торене с азотни торове всяка година, като определеното годишната норма (40-45 кг на декар амониева селитра) се внася в почвата на 2 пъти: половината доза се заорава рано напролет, а другата половина – преди цъфтежа на дървото през месец май.

С оборски, фосфорни и калиеви торове се тори през 4-5 години преди есенната оран. Препоръчителните количества са съответно:

- 4-5 тона оборски тор на декар;
- 50-70 кг троен суперфосфат на декар;
- 35-40 кг калиев сулфат на декар.

Сортове

Най-подходящи за нашите условия сортове дюли са Асеница, Хемус и Тримонциум. Плодовете им са ароматни, с малко на брой каменисти клетки. Устойчиви са на болестта "горчиви петна".

Разпространени са и сортовете Португалска дюля и Триумф. Те имат повече каменисти клетки и са чувствителни към болестта "горчиви петна". Желателно е Асеница да се избягва в райони с болестта "огнен пригор".

Погложки

Дюлевите сортове се присаждат на клоновите дюлеви подложки, посочени при крушата.

Разстояния на засажгане

Препоръчваните разстояния, когато дърветата са формирани като подобрена етажна корона, са: 4.5-5.0 м между редовете и 3.5-4.0 м между дърветата в реда. По-малките разстояния са за сортовете с умерен растеж и за по-бедните почви.

Резитба

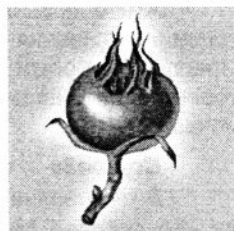
Най-използваната система за формиране на дюлята у нас е подобрената етажна корона, за която са подходящи следните резитби:

След засажгане. Дръвчетата се съкращават на 80-90 см над почвената повърхност. Чрез филизене се отстраняват леторастите, покарали на 50-60 см над почвата.

През втората година. Избира се един водач и три странични клона. Останалите клончета се премахват. Клончетата, определени за странични рамена, се съкращават на 60-70 см. Водачът се реже на около 30 см над страничните клони.

През третата година. На трите странични клона се избират продъл-

МУШМУЛА

Произход и разпространение

В диво състояние мушмулата вирее в Кавказ, по южния бряг на полуостров Крим, Северен Иран, Мала Азия и Балканския полуостров (между 600-2000 метра надморска височина). Културната мушмула е произлязла от дивата чрез одомашняване, което вероятно се е извършило в Кавказ, в районите между Черно и Каспийско море.

Мушмулата има ограничено стопанско значение. Тя не е възискателна и дава задоволителни резултати при по-слаби грижи на отглеждане.

У нас е повсеместно разпространена, главно като единично растение в дворовете и личните стопанства.

Беритбата на плодовете се извършва късно през есента, когато всички други плодове са прибрани. Консумира се в прясно състояние, след омекване на плодовете. Приятният специфичен вкус на плодовете е причина за разпространението на мушмулените дървета предимно като любителска култура.

Биологични особености

Мушмулата е позната в два варианта: като малко дърво и като храст. Като дърво тя достига на височина до 3.0-5.0 м, а като храст развива няколко стъбла.

Мушмулата цъфти много късно, по-късно дори от дюлята. Цветовете са единични и едри (както при дюлята), разположени на върха на летораслите, по които има няколко листа. Мушмулата встъпва рано в плододаване – на 2-та или на 3-та година след засаждането. Плододава редовно. Дърветата живеят около 30-40 години. Беритбената зрелост настъпва около края на октомври, а консумацията им започва след като плодовете омекнат.

Мушмулените сортове са самоопрашващи се.

Изисквания към климат и почва

Мушмулата е *студоустойчиво растение*. При нашите климатични условия измръзвания на мушмули не се наблюдават както през зимата, така и през ранна пролет. Понася отрицателни температури през зимата до минус 23°C без повреда. Не страда от късните пролетни мразове, поради късното започване на вегетацията, респективно – късния цъфтеж. Трябва да се спомене, че ранните слани през периода октомври-ноември помагат за омекване на плодовете. Понася добре както есенните слани, така и големите летни горещини.

Изискванията на мушмулата към *влага и почвени условия* се определят от използваната подложка. Ако е присадена върху глог, мушмулата проявява добра сухоустойчивост и не е възискателна към почвените условия, но тя не дава качествени плодове.

Ако е присадена върху клонови дюлеви подложки, има много големи изисквания към почвената влага и хранителния режим на почвата. Предпочита богати, умерено влажни почви. Мушмулата реагира добре на торене и поливане (през юли-август). Изисква редовна обработка на почвата.

Сортове

В официалната сортова листа на нашата страна фигурират имената на две форми - Местна и Едроплодна. Първите имат по-силен растеж и средно едри, кълбовидно-крушовидни плодове, които са по-вкусни от едроплодните. Последните са с по-слаб растеж, с едри и сплеснати по форма плодове.

У нас се размножават подобрени форми на обикновените и на едроплодните мушмули.

Погложки

Най-често при присаждане се използват дюлеви клонови подложки (както при крушата и дюлята) от тип МА и ВА₂₉.

За по-сухи и варовити почви присадката се прави върху глог.

Разстояния на засаждане

Мушмулата се отглежда като единично растение в любителските градини. Когато се засаждат повече дървета в рамките на една градина, трябва да се спазват следните разстояния на засаждане: между редовете – 4.0-5.0 м и разстояние между дърветата вътре в реда – 3.0 м.

Резитба

Мушмулата се отглежда като ниско дърво или като храст.

В първият вариант резитбата за формиране на короната се прави по следния начин: стъблото се реже на височина 50-60см над почвата и от покаралите клончета в горната част се запазват от 3 до 5 за формиране на водач и корона на дървото. Останалите клонки се премахват. Другите видове резитби при младите мушмулови дървета са подобни на тези при дюлята, но по-ограничени по обем, тъй като едногодишният прираст при мушмулата е слаб и почти не се образува излишна дървесина. При застаряване на дърветата се прави резитба за подмладяване (прочистване и прореждане на короната), като се премахват изсъхналите клони и част от разклонените клонки и клони. За да се стимулира растежа на дървото се правят частични съкращения.

Болести и неприятели

Мушмулата се напада от малък брой болести и неприятели. Най-опасна за нея е болестта "загиване на завръзките", като не е за пренебрегване и кафявото гниене.

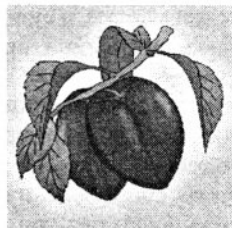
От неприятелите повреди причиняват гъсениците на бялата овощна пеперуда, някои листни въшки и др.

II. Костилкови овощни култури

СЛИВА

Произход и разпространение

Възникнала е в Кавказките планини, където съвместно се срещат джанки и трънки. От там се е разпространила в Азия и след това в Древна Гърция, главно по бреговете на Черно море. По-късно е била пренесена в Рим, а оттам се е разпространила и на север от Алпите.

Сливата се отглежда главно в страните с умерен климат. По нашите земи тя е пренесена вероятно в началото на новата ера. По време на османското робство сливата е била най-разпространеният овощен вид, затова в продължение на много години тя е давала облика на овощарството у нас, заемайки първо място между останалите овощни видове. След 1970 г. заема второ място след ябълката. Площите и производството намаляват главно поради недостатъчни грижи за насажденията, което води до преждевременно застаряване и загиване на дърветата. По-големи площи със сливови насаждения има по северните склонове на Стара планина, в Средногорието. Най-много сливи се произвеждат в Ловешка, Габровска, Врачанска, Шуменска, Пловдивска, Старозагорска, Кюстендилска и В.Търновска области.

Биологични особености

Сливовите растения имат добра растежна сила, която се определя от сорта, подложката и условията на мястото на растене. По-буйно растящите сортове, когато са присадени на семенна подложка, достигат височина 6-8 метра. Плододаването започва на 4^{-та} или 5^{-та} година. Дърветата живеят 40-50 години, а понякога и повече. След встъпване в плододаване растежът бързо отслабва, но е необходима съответната резитба, за да се поддържа редовно плододаване и добро качество на плодовете.

Цъфтежът продължава около 10 дни, като отделните сортове цъфтят по различно време. Различават се кръстосано-опрашващи и самоопрашващи се сортове. При планиране на нови градини с кръстосано-опрашващите се сортове е препоръчително да се засадят и сортове цъфтящи с основния, избран за отглеждане сорт. Кръстосано-опрашващи сортове са: Алтанова ренклода, Зелена ренклода, Габровска, Тулеу Тимпуриу и всички афъзки. При самоопрашващите се сортове могат да се създават едносортови насаждения, но за получаване на високи добиви е необходимо да се засадят и сортове опрашители. Най-популярен самоопрашващ се сорт е Стенлей.

Сливата цъфти сравнително рано. Затова често са възможни измръзвания от късни пролетни студове.

Изисквания към почвените и климатични условия

Сливата изисква умерено топло лято. Най-подходящи за отглеждането ѝ са полупланинските райони на страната, където няма високи летни температури. Правилно отглежданите и добре запасени с хранителни вещества дървета проявяват сравнително по-висока студоустойчивост през зимата и понасят без повреди студове до минус 30°C. По-голяма част от сортове имат задоволителна устойчивост към пролетните мразове, но рано цъфтящите сортове и най-вече афъзките, често измръзват през пролетта, особено когато са засадени на южни склонове. Големите горещини през лятото, съпроводени с недостатъчна почвена и атмосферна влага, могат силно да влошат резултата от реколтата.

Сливата е *сухоустойчиво растение*, но в същото време е и *влаголюбива култура*. Затова най-подходящи за отглеждането ѝ са северните склонове на полупланинските райони, където условията за естествено овлажняване са сравнително по-благоприятни. По тази причина тя най-често се отглежда при неполовни условия. При поливни условия получаваните добиви са много по-високи и с по-добро качество на плодовете. При недостиг на влага, плодовете се набръчкват, посиняват и масово окапват.

Сливата се развива добре върху различни типове почви с реакция, близка до неутралната. Не понася почви с по-тежък състав и плитко разположен глинени хоризонт, където при обилни валежи през пролетта и лятото се преувлажнява зоната на кореновата система. Това може да предизвика засъхване на отделни клонове и загиване на цели дървета. За предпочитане е при създаване на нови градини да се избират места с добър почвен дренаж.

Когато сливовата градина е върху поливни площи, трябва да се извършват следните *поливки*:

Предцъфтежна: Извършва се 10-15 дни преди цъфтежа. Необходима е когато почвата е силно пропусклива и валежите през пролетта са недостатъчни.

Следцъфтежна: Извършва се 10-12 дни след цъфтежа и е особено полезна за градини, създадени върху леки почви или при засушавания.

Юнска: Прави се през втората десетдневка на месец юни. Тя е задължителна, тъй като помага за наедряване на плодовете и добрия растеж на леторастите.

Юлска: Извършва се през втората половина на месец юли. Отнася се за градини върху леки почви в засушливи райони.

Августовска и септемврийска: Съвпадат с най-силните засушавания и подпомагат наедряването на плодовете на по-късните сортове.

Влагозапасяващи: Налагат се в редки случаи след листопада при суха и топла есен.

При поливане по бразди на цялата площ са необходими около 50 кубични метра вода на декар.

Торене

Сливата се тори със същите торове, както останалите овощни видове:

оборски тор, азотни, фосфорни и калиеви минерални торове, а при доказана необходимост и с микроторове. Техните количества трябва да се съобразяват с типа на почвата и хранителните вещества в нея.

Азотните торове не се свързват устойчиво с почвата. Ако те не се използват веднага от растенията, има опасност от измиването им. Затова азотното торене трябва да се извършва на няколко пъти през годината.

При младите овощни дървета до встъпване в плододаване (през 3^{-та} - 4^{-та} година) се тори само с азотни торове. Годишната доза от тях се внася в почвата околостъблено на 2 пъти: половината – рано през пролетта, а другата част – през втората половина на май.

При добра предпосадъчна подготовка на почвата, когато освен фосфорни и калиеви соли е направено и торене с оборски тор, младите овощни растения не се нуждаят от торене с тези торове до встъпване в плододаване.

Торенето на *плододаващите градини* се извършва в зависимост от запасеността на почвата с хранителни вещества. Това се установява с лабораторни изследвания. За много от овощарите такива изследвания са невъзможни и тогава критерий се явява годишният прираст на дърветата през предходната година. Когато прирастът е под 20 см и добивите са ниски, е необходимо да се извърши торене. При поливни площи се тори с по-високи дози и се получават по-високи добиви. Когато се извършва резитба за подмладяване трябва да се тори също с по-високи дози, за да се получи по-добър прираст.

Оборският тор се внася в почвата наесен през 3-4 години, по 3.0-3.5 тона на декар, като се заорава в почвата. Фосфорните и калиевите торове се внасят по същата технология съответно 50-70 кг троен суперфосфат на декар и 20-30 кг калиев сулфат на декар. С азотните торове се извършват 3 подхранвания годишно с общо 25-30 кг амониева селитра на декар както следва:

първото: рано през пролетта с 30% от количеството;

второто: в края на май или началото на юни;

третото: след беритбата на плодовете.

Сортове

В света съществуват повече от 4000 сливови сорта. Те се делят на три основни групи:

- домашни (европейски тип) сливи;
- японски (азиатски тип) сливи;
- джанкови сортове (афъзки);

С най-голямо стопанско значение в нашата страна са домашните сливови сортове. Те се делят от своя страна на три подгрупи:

- *унгарски тип* (сини сливи) – Рут Герщетер, Тулеу Тимпуриу, Чачанска лепотица, Пасифик, Стенлей, Кюстендилска синя, Невена и др.;
- *ренклоди* – плодовете са закръглени, предназначени за консумация в свежо състояние или преработени в компоти, нектари и др. По-

известни сортове са Зелена, Алтанова и Храмова ренклоди, Червена малвазинка и др;

- *мирабелки* – сортове със сравнително по-дребни плодове, предназначени за преработка. Най-разпространеният от тях е Нансийска мирабела.

Подложки

Най-подходящи подложки за сливовите сортове са Жълта джанка 4, Джанка Т-1, Зелена ренклода, Джанка ТМ-2, Айдемирска и др.

Разстояния на засаждане

Оптималните разстояния при засаждане на сливовите дървета са 6.0-7.0 м между редовете и 4.5-5.5 м между дърветата в реда. Така се осигурява благоприятна светлина на всички части на растенията и се получават оптимално високи добиви и качествена продукция.

При почви с по-слабо естествено плодородие разстоянията между дърветата може да се намалят, а при по-плодородни почви и осигурено редовно поливане – да се увеличат.

Резитба

Резитбата на сливата се извършва най-вече за *формиране на погорена етажна корона* и по-рядко за *свободно растяща корона*.

Подобрената етажна корона се оформя от водач и 4-6 странични клона, три от които образуват първия етаж на височина 50-70 см над земята. Следващите са разположени поединично около водача, като първият от тях е на 50-70 см над първия етаж. Вторият етаж е на 20-40 см по-високо от първия. Тези клони трябва да се избират така, че да растат в междините на клоните от първия етаж. За да се получи подобрена етажна корона се правят съответните резитби всяка година до встъпване в плододаване както следва:

Първа резитба (след засаждане) дръвчето се съкращава на 6-7 пъпки над височината на стъблото (последното трябва да е около 50-60 см). Ако има по-ниско разположени клонки, те се изрязват до основата, а 6-7 от израсналите в зоната на бъдещата корона клонки се съкращават на 2 пъпки.

Втора резитба (рано напролет през 2^{-та} година): избира се водач и 3 странични клонки за формиране на етаж. Тези клонки трябва да растат под наклон 45° спрямо водача и да са добре разположени встрани. Останалите клонки се премахват.

Трета резитба (3^{-та} година): избират се още 2 странични клона над етажа, както и странични разклонения по клоните на първия етаж и продължител на всеки страничен клон така, че да отворят короната навън. Избира се и продължител на водача, като останалите силно растящи клони по водача се премахват. По-слабо растящите клонки, както и разположените под прав ъгъл по водача се оставят за обрастваща дървесина.

Четвърта и пета резитби (4^{-та} и 5^{-та} години): завършва формирането на короната. Оставят се по 1-2 странични разклонения по водача на 20-40 см

едно от друго, а по страничните клоно – по още 1-2 странични разклонения на 60-70 см от предишните. Премахват се всички разположени навътре конкуренти на страничните разклонения.

При оформяне на короната не бива да има силни резитби, защото така може да се предизвика силен растеж на дървото и да се отдалечи периода на плододаване.

Резитба за подмладяване: Извършва се през 3-4 години в плододаващи насаждения. Когато тя е навременна и правилно извършена, се подобрява качеството на плодовете и добивите се увеличават с около 30%. Най-добре е резитбата за подмладяване да се извършва в годината, преди която дърветата не плододават или по-слабо плододават. Едновременно с резитбата се извършва и прореждане на короната. За да бъде резултатна, тя трябва да става след обилно есенно наторяване с органични и минерални торове.

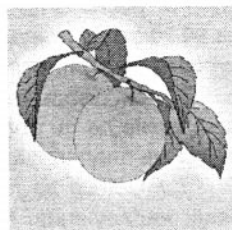
Болести и неприятели

Сливата се напада от много болести и неприятели, но най-вредни са червените листни петна (пожарът) и шарката.

От неприятелите най-опасни за сливата са сливовият плодов червей, листните и щитоносни въшки, плодовете оси и листогризещите гъсеници.

Записки : _____

ДЖАНКА

Произход и разпространение

Джанката произхожда от Кавказките планини. Известна е като един от родоначалниците на домашната слива. Широко разпространена е в Централна Азия, Кавказ, Мала Азия и Балканския полуостров. Като диворастващ вид се среща масово в Северен Кавказ, Западна Грузия, Азербайджан, Армения. Като култура се отглежда в Крим, Средна Азия, Молдова, Балканските страни и други райони. Вирее до 2000-2500 м над морското равнище.

У нас като диворастващ вид джанката е разпространена повсеместно до 1000-1500 м надморска височина. Среща се повече като единични дървета в дворовете, край пътищата, около населените места, във вилните зони. Има създадени насаждения, главно в Пловдивско, най-вече от Карловска афъзка.

Плодовете на джанката имат разностранна употреба. Използват се за консумация в прясно състояние, за компоти, нектари, сокове, конфитюри, сушене и ракии.

Биологични особености

Джанката се развива като дърво или храст. Достига на височина до 5-10 м. Има гъста и добре облистена корона. Цветовете са малки и бели. Плодовете са закръглени или овални, различни по големина в зависимост от сорта и грижите по отглеждането. Оцветени са в зелено, жълто, червено или тъмно червено. На вкус най-често са кисели, но има и форми със сладки плодове.

Дърветата растат силно в млада възраст, но след встъпване в плододаване растежът им постепенно отслабва. Имат дълъг живот – 50-60 и повече години. В плододаване встъпват на 3-4 година. Добивите нарастват бързо. През периода на пълно плододаване се срещат дървета от сорта Карловска афъзка, които могат да дадат по 200 и повече килограма плодове за година. При добри грижи плододаването е редовно.

Когато се създават нови градини трябва да се засаждат по два цфтящи сорта едновременно, за да могат да се опрашват взаимно.

При затопляне на времето през ранна пролет, дърветата излизат от дълбок покой, започва развитие и студоустойчивостта на цветните пъпки рязко намалява. Джанките цфтят рано – обикновено в началото на март, след бадема и кайсията.

Изисквания към почвените и климатични условия

Джанката понася сравнително добре ниските зимни температури, но е по-чувствителна от някои сортове домашна слива. Плодните пъпки *издържат на студове* повече от тези на бадема, кайсията и прасковата. Поради ранния цфтеж в някои години цветовете и младите завръзи се повреждат

от късните пролетни студове. Има *добра устойчивост на летни горещини и добра сухоустойчивост*. Добре се развива и плододава при неполивни условия, но реагира добре на напояване, особено през времето на усилено нарастване на плодовете. Това поливане трябва да става един месец преди беритбата.

Джанката вирее добре върху различни почви – както с лек, така и с тежък механичен състав, а също и върху почви, склонни към преувлажняване. Тя *не е високателна към почвените и климатични условия*, което дава възможност за отглеждането ѝ в почти всички райони на страната.

При създаване на градини (при избор на място за засаждане) трябва да се има предвид, че плодните органи на джанката са силно зависими от късните пролетни мразове. При недостатъчно валежи през юни трябва да се осигури поливане там, където има възможност за това.

Торене

Дивите джанки не изискват специално торене. Що се отнася до афъзката, прилага се торене както при сливата, но в по-малки дози.

Сортове

У нас най-разпространени са Карловска червена афъзка, Калипетровска афъзка, Жълта афъзка от Враниловци, Синя афъзка и др.

Подложки

Като семенни подложки се използват Жълта джанка 4, Джанка ТМ-2, Джанка Т-1 и други джанки с жълто оцветени плодове.

Разстояния на засаждане

Повечето сортове афъзки имат силен растеж и формират по-големи дървета от сливовите сортове.

Оптималното разстояние на засаждане е 6.0-8.0 м между редовете и 5.0-6.0 м между дърветата в реда. При по-слабоплодородни почви и неполивни условия се избират по-малките разстояния.

Резитба

Резитбата за формиране на короните на младите дървета, просветляващата резитба и тази за подмладяване и поддържане на короните, се извършват по същия начин както при сливовите дървета.

Болести и неприятели

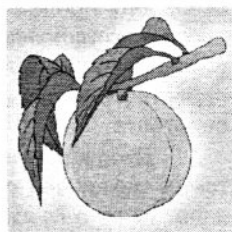
Сортовете на джанката у нас се нападат сравнително по-малко от болести и неприятели. Те са по-устойчиви срещу болестта червени листни петна (пожар), но са чувствителни към ранното кафяво гниене и шарка по сливата.

По отношение на неприятелите, джанките се нападат от листни и щитоносни въшки, сливов плодос червей, листогризеци гъсеници и др.

КАЙСИЯ

Произход и разпространение

Кайсията произхожда от Китай и Средна Азия. Китайците са отглеждали този овоцено вид още 4000 г. преди новата ера. От Средна Азия кайсията е пренесена в Иран и Мала Азия. Гърците са я взели от Армения, където била известна като "арменска ябълка". По-късно се разпространява в Италия, Испания и Северна Африка.

По нашите земи е пренесена вероятно от Гърция в началото на новата ера и е отглеждана като единични дървета. Първите кайсиеви градини са създадени в периода 1920-1940 г., а през 1975 г. те достигат около 100 000 дка, след което започват да намаляват. Района на Силистра - Русе - Варна е най-благоприятния за развитието на кайсията у нас. Получаваните добиви са ниски, поради недостатъчни грижи и честите поражения от пролетните слани.

Кайсиевите плодове са много търсени на пазара както за прясна консумация, за сушени и дълбоко замразени плодове, така и за преработка – компоти, сокове, нектари.

Биологични особености

Кайсиевите дървета имат буен растеж в млада възраст и въпреки това встъпват рано в плододаване – още на 3^{-та} година след засаждането. При благоприятни условия кайсиевите дървета имат широка корона и достигат до 6 м височина.

В Североизточна България и Черноморието кайсията цъфти през 3^{-то} десетдневие на март и началото на април. Когато времето се затопли по-рано, може да цъфти и през февруари. Цъфтежът продължава около 10 дни.

Сортовете кайсии, които се отглеждат у нас са предимно самоопрашващи се, но има и такива, които се нуждаят от сорт опрашител.

При благоприятни условия и добри грижи кайсиевите дървета могат да живеят по-дълго – до 30-50 години. Често пъти растенията загиват още при встъпване в плододаване и насажденията силно се прореждат. В най-благоприятните за кайсията райони, стопански оправдано е отглеждането им до 25 годишна възраст.

Почвени и климатични условия

Кайсията е *топололюбиво растение*, затова се развива добре в районите с топло лято и без резки колебания на температурите през зимата или рано напролет. В началото на зимата, когато тя е в дълбок покой, понася добре обикновените зимни студове. Кайсията има кратък период на покой и най-малкото затопляне през зимата предизвиква сокодвижение. Затова дори лекото застудяване я поврежда. Резките температурни колебания през зимата причиняват измръзване на кайсиевите дървета главно в долната част на стъблото, което води до изсъхване. Затова присаждането в

разсадниците може да се извършва на по-голяма височина от стъблото на подложката. Поради ранния цъфтеж на кайсията, късните пролетни студове и слани често повреждат цветовете и завръзките.

Кайсията има *добра сухоустойчивост*, по която отстъпва само на бадема. Въпреки това получаването на добри добиви и качествена продукция е невъзможно без осигурено напояване. Първото поливане се извършва преди цъфтежа, когато има ранно засушаване. Второто се прави 2 седмици след прецъфтяването, а третото – 2-3 седмици преди беритбата. След беритбата трябва да се направят още 1-2 поливки в зависимост от валежите.

Кайсията *не е възискателна към почвата*. Успява и на по-бедни и пещчливи почви, но предпочита добре дренираните и дълбоки почви. Не понася студените и тежки глинести почви, както и тези с високи подпочвени води.

Торене

Кайсията реагира добре на торене, особено когато е засадена на бедни почви. При извършено добро предпосадъчно торене с органични и минерални торове, младите кайсиеви дървета не се нуждаят от ново торене до встъпване в плододаване, което при добри грижи започва още през 3^{-та} година.

Плододаващите кайсиеви дървета имат нужда от по-големи количества хранителни вещества. Те обаче трябва да се торят с умерени торови дози, защото повишените дози, особено с азот влошават качеството на плодовете. Те остават по-слабо оцветени и с влошен вкус.

Времето на торене е както при прасковата, но дозите за азотните торове са по-ниски.

Сортове

Според времето на узряване на плодовете кайсиевите сортове се делят на три групи: ранни, със среден срок на зреене и късни. Основни сортове от тези групи са:

- *ранни*: Юнски, Кишиневска ранна, Еревани, Ърли Ориндж, Силистренска ранна и Канино;
- *средно-ранни*: Унгарска, Модесто, Албена, Силистра 252, Силистренска компотна, Роксана, Костюженска и Мъркулеци;
- *късни*: Силистренска късна, Раховска късна, Умберто.

Подложки

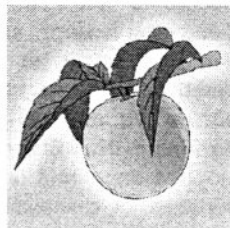
При кайсията се използват две групи подложки – семенни и вегетативни, наречени още клонови, а именно:

- семенни: семеначета от подбрани сортове и форми от Унгарска, Канино, Жълта джанка 4, Зелена ренклода СД-4;
- клонови: Арда, Мариана GF 8-1.

Разстояния на засаждане

Разстоянията между кайсиевите дървета при засаждане трябва да

ПРАСКОВА

Произход и разпространение

Прасковата е внесена в Древна Гърция от Персия и вероятно затова наименованието на този вид на много езици е свързано с Персия. При постоянното придвижване на прасковата от изток на запад са се формирали вторични центрове на произхода ѝ. Счита се, че вторият център е Средна Азия, а третият – Иран. След това прасковата се е разпространила в Древна Гърция и в началото на новата ера е пренесена в Рим. По-късно е пренесена и на американския континент.

Прасковата произхожда от горско-планински райони и затова успешно се отглежда в обширни райони на Южна Европа, Северна и Южна Африка, Азия, Америка и Океания.

През последните 30 години значително се разпространиха нектариновите сортове, които се предпочитат поради липсата на мъх по кожицата, по-доброто оцветяване и специфичните вкусови качества. Най-много нектарини се произвеждат в САЩ, Италия, Франция, Испания и Гърция.

В пределите на българските земи прасковата вероятно е пренесена през IV-III век до новата ера, като първоначално тя се е отглеждала по Черноморското крайбрежие на Източна Тракия. По-късно е започнало отглеждането ѝ като единични дървета из лозята, чрез семенно размножаване. Като промишлена овощна култура прасковата е относително нова за нашата страна. По-сериозното ѝ разширяване започва след 1950 г.

Биологични особености

Прасковата е дърво с буен растеж през първите години. На височина достигат до 4-5 м, а в диаметър до 5-6 м. Короната най-често е кълбовидна. В плододаване встъпва рано – още на втората година, а на четвъртата е в пълно плододаване. При добри грижи дава високи добиви от около 2 тона от декар до 10-12 годишна възраст.

С малки изключения прасковените сортове са самоопрашващи се. Предимството при нея е, че могат да се създават и едносортови насаждения.

Дърветата са склонни към претоварване и трябва да се извършва прореждане на завръзките. Така се осигурява качествена продукция и редовно плододаване. Беритбата на плодовете се извършва на два или три пъти, тъй като узряването не е едновременно. Сезонът на зреене на прасковите у нас е над 4 месеца – от средата на юни до средата на октомври.

Изисквания към почвените и климатични условия

Прасковата е *топлолюбиво растение*. У нас расте в райони до 600 м надморска височина. Чувствителна е на ниски температури. През зимата цветните пъпки измръзват при минус 20-21°C. При неправилно отглеждане и

изобилно плододаване, студоустойчивостта на пъпките намалява. През февруари и март, когато цветните пъпки са набъбнали, температури от минус 15°C могат да причинят големи щети. Късните пролетни мразове насят повреди по време на цъфтежа. Това най-често се случва, когато дърветата са засадени в ниски и затворени места, без достатъчно проветрение. Най-благоприятни за развитие на прасковата са райони с надморска височина до 350 м. При по-голяма надморска височина (350-600 м) успешно се отглеждат само по-ранните сортове.

Прасковата е *светлолюбиво растение*. При недостатъчно осветление тя не узрява добре, а едногодишният прираст по-лесно измръзва. Затова е необходима лятна резитба. При много гъсто засаждане и без лятна резитба за просветляване, се наблюдава силен растеж на връхните части на короната и оголване на основата на страничните клонове. В резултат короната расте на височина, а плодовете се разполагат високо, което не трябва да се допуска.

Независимо, че прасковата е *сухоустойчива*, добра реколта от нея може да се получи само при осигурени поливки. Напояването на прасковените градини се извършва по бразди. При младите градини се прокарва по 1 бразда от 2^{-те} страни на всеки ред, а при възрастните насаждения – по 3-4 бразди във всяко междуредие. При леки и песъчливи почви дължината на браздите не трябва да бъде повече от 60-70 см, дълбочината – 10-12 см, а разстоянието между браздите – 30-40 см.

През вегетацията се извършват няколко поливки, като при ранно пролетно засушаване може да се направи една преди цъфтежа. След това поливките са в зависимост от валежите. Около 15 дни преди зреенето на плодовете поливките се прекратяват, а след беритбата се извършват още една - две в зависимост от това дали лятото и есента са сухи или дъждовни.

Торене

Най-добри почви за отглеждане на прасковата са алувиално-ливадните, канелено-горските или излужените черноземи. Не вирее добре върху места, които преди това също са били заети с праскови. Ново засаждане върху тези почви може да стане едва 8-10 г. след изкореняване на предишните дървета или ако се използва за подложка GF 677. Прасковата расте добре, когато почвата е плодородна и торена с повишени дози органични и минерални торове.

Младите прасковени дръвчета, засадени в добре подготвена и наторена почва, до плододаването си не се нуждаят от допълнително торене. През 2^{-та} и 3^{-та} година рано напролет е необходимо подхранване с амониева селитра в малки дози от 10-15 кг/дка, като торенето се извършва само около дръвчетата.

В периода на плододаване прасковата се тори с по-високи дози. Оборският тор се внася през 3-4 години по 4-5 тона на декар и се заорава с есенната дълбока оран. Фосфорните и калиевите торове се внасят през 3-4 години преди есенната обработка на почвата в следните количества: 40-60 кг троен суперфосфат на декар и 25-30 кг калиев сулфат на декар.

Азотни торове (амониева селитра) се внасят като подхранване в почвата два или три пъти през вегетацията. Количеството им за годината трябва да бъде 40-50 кг на декар. При двукратно подхранване дозата се разпределя по следния начин: 70% през февруари-март и 30% преди юнското окапване на завръзките; при трикратно подхранване – 40% през февруари-март, 30% преди юнското окапване и 30% след беритбата на плодовете.

Сортове

Прасковата е овощен вид, представен от голямо сортово разнообразие, обособено в три групи:

1. *Десертни прасковени сортове*: Наричат се още същински праскови. Предназначени са за консумация в свежо състояние, но могат да се преработват в нектари, сокове и компоти. Плодовете им са овласени, а костилката се отделя с изключение на ранните сортове.

2. *Консервни сортове*: Плодовете са овласени, а месото е плтно, хрущялно, здраво сраснало с костилката. Предназначени са за преработване в компоти и др.

3. *Нектарини*: Плодовете са без мъх, месото е нежно, сочно, ароматно. Костилката се отделя с изключение на ранните сортове.

Най-предпочитаните сортове от *десертните праскови* подредени по време на зреене са Ърли крест, Мейкрест, Сентри, Юлска едра, Редхейвън, Пловдив 2, Ахелой, Глоухейвън, Джулай лейди, Елегант лейди, Хале, Петричка, Съмърсет. От *консервните сортове* повече внимание заслужават Сливенска компотна, Ламоне, Тунджа 1 и 2, Мало Конаре, Бейбиголд 6,7,8 и 9, Лоадел и др. Препоръчаните *нектаринови сортове* са Аурелио гранд, Мейгранд, Реджун, Андерсън, Сънфри, Индипендънс, Нектогранд 4, Съмърбюти, Фантазия, Голденгранд, Нектароуз и др.

Погложки

семенни: GF 305, Елберта, Хелфорд 2, Бейбиголд 7,8 и 9 и други късни сортове.

клонови: GF 677, GF 655-2, Дамасцена 1869.

Разстояния при засаждане

Прасковените дръвчета се засаждат на разстояния 4.5-5.5 м между редовете и 3.0-4.0 м между дръвчетата в реда. По-големите разстояния са за по-богати почви, или за по-силни подложки като GF 677.

Резитба

Прасковата може да бъде по-лесно **формирана като чашовидна, или свободно растяща корона**.

Грижите за прасковата включват няколко типа резитби:

- резитба за формиране на короната на дървото (прави се до влизане в пълно плододаване);
- резитба за плододаване (прилага се ежегодно);
- лятна резитба.

Резитба за формиране на короната на гървото:

За **чашовидна корона** е характерно, че няма водач. Височината на стъблото при засаждане трябва да бъде 60 см. Оформят се главно 3 (порядко 4) странични клони, израстнали на 10 -15 см един от друг. Върху всеки клон се оформят по 3 странични разклонения. Първото – на 50-60 см от основата на страничния клон, а следващите – на 70-80 см едно от друго.

Напоследък у нас се формира т.нар. **опростена чашовидна корона**, която има 3 странични клони и от 3 до 6 странични разклонения. Разстоянията между тях не са строго фиксирани, но е необходимо разклоненията да запълват равномерно празните пространства, особено в долната част на короната. Те трябва да растат под ъгъл 30-35° С спрямо хоризонталата.

Формирането на короната става за 4-5 години (4-5 резитби).

Първа резитба: Оформя се стъбло на височина 60 см. Всички клончета по стъблото се изрязват до основата. Над стъблото се оставят 15-20 см от дръвчето и чепчетата се режат на по 2 пъпки.

Втора резитба: За странични клони се избират 3 клончета, отдалечени на 10-12 см едно от друго и правилно разположени около стъблото. Останалите се премахват.

Продължителите на страничните клони не се съкращават. Премахват се всички преждевременни клончета, разположени до 20 см от върха на страничните клони, както и тези израснали навътре в короната. Отстраняват се и клончета, появили се в основата на страничните клони. Останалите не се режат.

През лятото, в началото на юни, вътрешността на короната се почиства от съгъстващите я леторасли.

Трета резитба: Избират се продължителите на страничните клони и ако някой от тях е по-силен, се съкращава малко под височината на другите продължителите. Това съкращаване трябва да става над по-силно растящо клонче, на външна пъпка. След това се избира кои странични разклонения да останат: Те трябва да са силни клонки с добър наклон (45–50° спрямо страничния клон), разположени в долната част на страничния клон. Премахват се силните клончета, растящи навътре в короната или израстнали под страничните клони. Почистват се и преждевременните странични клончета от върховете на страничните разклонения. В долната половина на страничните разклонения се оставят по няколко силни смесени клончета (на тях има и листни, и цветни пъпки) за плододаване.

През **четвъртата и петата година** завършва формирането на короната. При нея в по-горната част на страничните клони се оставят по 1-2 странични разклонения. Съгъстващите клончета се премахват. Оставят се смесените клончета за плододаване. Ако резитбата не може да стане през 4^{-та} година поради липса на подходящи разклонения, то тя се осъществява през 5^{-та} година.

Резитби за формиране на свободно растяща корона:

Тази корона има редица предимства:

- позволява по-гъсто засаждане (повече дървета на декар);
- формирането на короната е по-опростено: резитбата през първите години е по-слаба и затова такива дръвчета встъпват по-рано в плододаване;
- при добри грижи достигат пълно плододаване на 3-4 година след засаждането.

Характерно за формирането на свободно растяща корона е, че на дръвчетата се оставя водач и няколко странични клони, като най-ниско разположените трябва да са най-силни и най-добре развити.

За формиране на свободно растяща корона са необходими 4-5 резитби.

При първата резитба се премахват всички преждевременни клончета на височина 60 см над почвата, за да се оформи стъблото. Останалите над тази височина се съкращават на 1-2 пъпки. Водачът не се съкращава.

Втората резитба е по-слаба и се състои само в премахване на страничните клончета, растящи изправени нагоре или под остър ъгъл спрямо водача. Така се осигурява по-добро развитие на водача и се дава възможност за по-ранно и по-добро плододаване спрямо чашовидната корона. Колкото по-силен е вегетативният растеж, толкова повече плодове се получават.

През третата резитба се прави окончателно прореждане на по-силните странични разклонения, като се оставят само 5-6 такива, израснали под широк ъгъл спрямо него. Не се извършва съкращаване нито на водача, нито на оставените странични клончета, разположени по връхната част на страничните разклонения.

На третата година добре отгледаните дървета дават висок добив и за да се избегне претоварването на короната е необходимо прореждане на завръзките. Върху водача може да се оставят и послаби клонки за плододаване, които запълват свободните пространства и не засенчват останалите по-силни разклонения.

Четвъртата резитба е ограничаваща, с която водачът и страничните разклонения се съкращават на 2-годишна дървесина, за да се спре израстването им. След това се извършва резитба за плододаване, при която се оставят само смесени клончета.

При по-слаб растеж на дръветата, ограничаващата резитба може да се извърши вместо на 4-та година, през пролетта на 5-та година.

Формиране на палмета с наклонени клони се прави значително по-рядко.

Резитби за плододаване: Извършват се, когато дървото е в добро плододаване. Прави се прореждане на обрастващата дървесина, като за плододаване се оставят добре развити смесени клончета, както и преждевременни клончета по продължителите на страничните клони.

Летни резитби: Извършват се през вегетационния период на прасковата, главно в края на пролетта и началото на лятото. Те включват:

- *филизене:* ръчно се премахват ненужните млади летораси (филизи), когато достигнат дължина 5-10 см. По този начин хранителните вещества се насочват към по-малък брой, но по-необходими за дървчето летораси.

- *прореждане на завръзките:* това се прави в годините, когато се образуват много завръзи. Провежда се веднага след юнското окапване на плодовете (в края на май или началото на юни). Премахват се част от завръзките, за да се осигури нормална реколта (плодовете да станат по-едри и с по-добро качество). Така дървото се предпазва от изтощаване и то образува достатъчно плодни пъпки за следващата година. Процедурата е следната: най-напред се премахват дефектните и по-дребните завръзи, а след това – по-гъсто и по-лошо разположените завръзи.

Резитба на зелено: Извършва се в периода юли – средата на август. Целта е да се премахнат някои силни леторасли, които могат да станат лакомници, както и силно растящи клончета, които сгъстяват короната. Тази резитба се прилага най-често при млади прасковени дървета с буен растеж.

Болести и неприятели

Опасни болести при прасковата са къдравост, брашнеста мана, кафявото гниене, сачмянката и вертицилийното увяхване, както и някои вирусни болести.

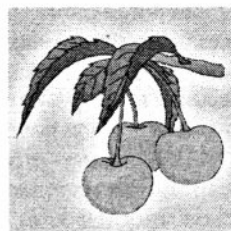
От неприятелите по-опасни са: източен плодов червей, прасковен клонов молец, листни и щитоносни въшки, акари и анарзия.

Записки : _____

ЧЕРЕША

Произход и разпространение

Като овощна култура черешата е позната още преди около 5000 години в Китай и Египет. Произхожда от района между Черно и Каспийско море.

Черешата е повсеместно разпространена. Най-благоприятни условия за нейното развитие са места със сравнително мека зима и без големи летни горещини. В нашата страна се отглежда по склонове, хълмисти местности и равнини. Вирее добре по склонове с различни изложения и надморска височина до 800 м, макар че се среща и до 1300 м. Най-много черешови насаждения има в регионите на Кюстендилско, Пазарджишко, Сливенско и Пловдивско.

Биологични особености

Чершовото дърво има силен растеж и достига височина 12-15 м, и ширина на короната 10-12 м. Клоните са етажно разположени, със силно развит централен клон. Плододаването започва на 4^{-та} или 5^{-та} година. При подходящи грижи дава добра реколта. Чершовото дърво живее до 40-50 години.

Цветните пъпки се образуват главно на букетни, цветни и отчасти на смесени клончета и имат от 1 до 3 и по-рядко 4 цвята. Черешата цъфти сравнително рано, но по-късно от прасковата, като цъфтежът настъпва преди разлистването. Опрашването се извършва основно от пчели. Практиката показва, че за нормално опрашване на 8-10 декара черешови градини са необходими 3-4 пчелни семейства.

Изисквания към почвените и климатични условия

Чершовото дърво предпочита топлите и слънчеви места. Не е много взискателно към почвата. Вирее както на богатите градински почви, така и на по-бедните откъм хранителни вещества хълмисти терени, които обаче не са много сухи. Ако е присадено на "махалебка", може да вирее и на по-сухи, чакълести и варовити почви. За по-тежки и влажни почви трябва да се използва като подложка дивата череша.

Чершовото дърво е сравнително *студоустойчиво* – издържа до минус 24-25⁰С. Ако температурата падне под това ниво, причинява измръзване на плодните пъпки, но това става много рядко при нашите климатични условия. Черешата цъфти сравнително рано и поради това е изложена на вредни влияния от късните пролетни студове и слани в някои райони на страната.

Плодовете на черешата се развиват и узряват за кратък период от време. При достатъчно валежи през зимата и пролетта не е необходимо напояване. При по-суха зима и пролет трябва да се извършат поне 2 поливки до беритбата на плодовете и 1-2 поливки след това. Поливните норми са от 70 до 90 кубически метра на декар. За големи насаждения най-подходящо е гравитачното поливане по предварително направени бразди. При

единични дървета напояването трябва да става чрез изграждане на басейни около стъблата или чрез околистъблени чаши. Методът "дъждуване" се използва при напояване на насаждения, създадени върху райони с по-голям наклон или при нагънат терен, или когато са налице почви с висока пропускливост или високо ниво на подпочвената влага.

В някои страни с по-бедни водни ресурси в интензивното овощарство се използва т.нар. метод "локално напояване". При него се полива само част (20-30%) от площта, като водата се подава към най-наситената с корени зона. Локалното напояване може да бъде реализирано по различни начини: капково, подпочвено, микродъждуване и други съвременни методи.

Торене

Както и другите овощни култури черешата реагира добре на торене. В резултат на него почвата се обогатява с хранителни вещества и така се повишават продуктивните възможности на растенията. От екологична гледна точка естествените източници са за предпочитане (оборски и птичи тор, компости, бобови култури, растителни остатъци и др.). Най-добре е оборският тор да се разхвърля през есента и след това почвата да се изоре, като се внимава да не се наранят корените. Препоръчва се фосфорните и калиевите минерални торове да се внасят в почвата заедно с оборския тор.

Преди засаждането на дръвчето (през есента), почвата се наторява обилно с 5-6 тона оборски тор на декар, 50-70 кг троен суперфосфат и 30-40 кг калиеви минерални торове на декар. Черешовото дърво е чувствително на азот. Затова торенето с амониева селитра (40-50 кг/дка) се извършва всяка година след началото на плододаването, като указаното количество се внася в почвата на 3 еднакви части:

- през есента (октомври-ноември);
- преди цъфтежа;
- преди юнското опадване на завръзките.

При 10-15 годишни дървета торенето се извършва през 3 години, като нормите за торене с оборски тор, фосфорни и калиеви минерални торове са:

- 3-5 тона/дка оборски тор;
- 40-60 кг/дка троен суперфосфат;
- 20-30 кг/дка калиев сулфат.

Градини с повече дървета на декар и силно намален прираст се торят с по-високи норми.

Сортове

При нашите условия плодовете на черешовите сортове зреят в продължение на месец и половина. Периодът на зреене за полски терени започва от 5-10 май и приключва към 20-25 юни. Според времето на зреене сортовете се делят на три основни групи :

- *ранни*: Риван, Бигаро Бюрла, Бигаро Моро, Сенекa и др;
- *средно ранни*: Винка, Вега, Бинг, Данелия и т.н.

- *късни*: Ван, Стела, Козерска, Българска хрущялка, Мизия, Ламберт, Стефания, Доганова жълта и др.

Подложки

Използват се семенните подложки: Дива череша К-1, Махалебка П-1 и Тревненска вишна.

Разстояния на засаждане

Черешовите насаждения се отглеждат при разстояния 6.0-6.5 м между редовете и 4.0-5.5 м между дърветата в реда. По-големите разстояния се препоръчват в случаите, когато почвите са по-богати и сортовете са по-силно разстящи.

Резитба

Подходящи системи за засаждане на дърветата с цел удобно ръчно бране на плодовете са: черешовият плет, неправилната палмета и свободно растящата корона. Последната система е най-разпространена и най-лесно се формира.

При *първата система* дръвчетата се режат на височина около 50 см с 5 до 7 странични клона. Това се прави при засаждане на дръвчето.

При *втората система* се премахват горните 2 летораста, оставят се 5-7 клони с по-голям ъгъл на отклонение, а останалите клони се премахват. Тази операция обикновено се прави през месец юни. До встъпване в плододаване короната на дървото се просветлява леко, като височината и ширината на дървото трябва да са в границите до 3.5м височина и до 3.0 м ширина.

При *третата система*, когато се прави първата резитба след засаждане на дръвчетата, се запазва централната клонка и 4-5 добре разположени странични клонки. Останалите се премахват. Оставените за формиране на короната клонки се съкращават на около половината от дължината, като по-слабите се режат по-високо, а по-силните – по-ниско. Резитбата на страничните клонки се извършва на странична пъпка. Съкращава се и централната клонка, като тя се оставя малко над другите клонки. Понатък не са необходими специални грижи по короната.

Независимо от системата е необходимо на 3-4 години да се прави резитба за поддържане размера на короната. Ежегодно се премахват счупените, увисналите и сгъстяващите короната клонки. Застарелите черешови растения реагират добре на резитба за подмладяване. Тя се извършва, когато спре растежа на дървото. През 4-5 години е необходимо да се режат страничните клони и разклонения на 2-3 годишна дървесина и да се прореждат короната.

Болести и неприятели

Опасни болести при черешата са ранното и късно кафяво гниене, сачмянката, ръждата, бактериалния рак и някои вирусни болести. От неприятелите по-големи щети нанасят черешовата муха, черешовите листни въшки и някои листогризеци гъсеници.

ВИШНЯ

Произход и разпространение

Вишната, както и черешата е била позната в Китай, Египет, Индия, където е растяла главно по поречията на реките.

Специфичният приятен вкус на вишневите плодове, както и възможността за промишлената им преработка е способствувала да се създават промишлени насаждения в много страни като Англия, Германия, Швеция, Норвегия, Унгария, Полша, САЩ и др.

Вишната у нас расте навсякъде, но върху по-ограничени площи. Добивите са ниски поради недостатъчни грижи. Напоследък се проявява голям интерес към този овощен вид поради възможността за различни преработки и замразяване на плодовете.

Биологични особености

По своите растежни особености вишневите сортове се делят на дървовидни и храстовидни.

Дървовидната вишня образува голяма корона – конусовидна или закръглена, с ясно изразено стъбло и добре развити странични клони. Достига височина до 10 м.

Храстовидните вишни са с по-слаб растеж, образуват се малки дървета със закръглена корона и множество издънки, чрез които могат да се размножават.

Цветовете при различните сортове се образуват:

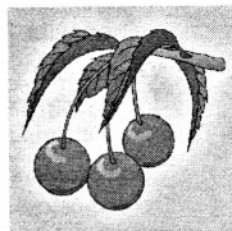
- на букетни клончета (Облачинска вишня);
- на цветни клончета (Сенчеста морела);
- със смесено плодообразуване (Унгарска, Хейманов рубин);

Вишната встъпва в плододаване на 3^{та} до 5^{та} година след засаждането. Тя цветообразува обилно и при добро опрашване плододава ежегодно. Добивите са колебливи, често по-ниски от очакваните, което се дължи на недостатъчните грижи. Вишневото дърво живее 25-30 години, а при добри грижи – и повече.

Изисквания към почвените и климатични условия

Вишната издържа добре на студените зими и е един от *наистоудоустойчивите костилкови овощни видове*. Само при изключително застудяване – до минус 28-31⁰С измръзват плодните пъпки и клончета. По-опасни са пролетните късни студове, когато при минус 2.2-3⁰С могат да измръзнат цветовете. Още по-чувствителни са младите завръзи, които загиват при минус 1.1⁰С.

Вишната има *сравнително добра сухоустойчивост* и добре оползотворява зимните водни запаси и пролетните валежи. У нас тя се отглежда обикновено при неполивни условия. При сухи години и при по-плитки или

слабо влагоемни почви, вишњата реагира много добре на напояване, в резултат на което се увеличава добива и едрината на плодовете.

Към *почвените условия вишњата не е вискателна*, но е силно зависима от подложката. Предпочита малко по-тежки почви, отколкото черешата. Развива се добре върху светлосиви, сиви и тъмносиви горски почви, върху канелено-горски и върху излужени черноземи. Неподходящи за вишњата са силно варовитите засолени и заблатени почви.

При засаждане, в зависимост от подложката, трябва да се има предвид и почвената реакция. Присадените върху дива череша, вишни най-добре се развиват на по-дълбоки и добре аерирани влагоемни почви с неутрална или слабо кисела реакция. При използване на подложка "махалебка" подходящи са по-леките и слабо алкални почви, а при вишнева подложка и на собствен корен – по-тежки по механичен състав и по-влагоемни почви.

Торене

За повишаване на добивите, едрината и качеството на плодовете е необходимо торене с оборски тор и минерални торове. Начинът и времето на внасянето им в почвата е както при черешата.

Сортове и подложки

Основните вишневи сортове, които са намерили добър прием и в нашата страна са Нефрис, Хейманов рубин, Фанал /Хейманова консервна/, Сенчеста морела, Облачинска, Унгарска и др.

От вишно-черешите (сладко-вишни) най-разпространени сортове са М15 и Мейдюк. Повечето вишневи сортове не се самоопрашват, затова при създаване на нови насаждения трябва да се подбират сортове, които взаимно се опрашват.

Най-подходящите подложки за вишњата са подбрани семенни форми на махалебката, но може да се използва и Тревненска вишня.

Разстояния на засаждане

Вишните се засаждат на разстояние 5.0-6.0 м между редовете и 3.0-4.0 метра между дърветата в реда. Разстоянията при слаборастящите сортове са по-малки, както и когато почвите са по-леки по механичен състав.

Резитба

Вишњата и черешата имат същите видове пъпки и клончета като прасковата, кайсията и сливата. За разлика от последните три овощни вида, плодните пъпки на вишњата дават няколко цвята.

При *първата резитба* (след засаждането) се запазват централната клонка и 4 странични, добре разположени клонки. Останалите се премахват. Страничните клонки се режат на около половината от дължината им, като по-слабите се режат по-високо, а по-силните – по-ниско. Целта е да се получи равновесие в следващото развитие на дървото. Резитбата на страничните клонки се прави на външна пъпка. Централната клонка също се съкращава, но трябва да остане малко по-висока от страничните клонки.

След оформяне на короната в резултат на първата резитба, дръвчето образува множество клонки и разклонения, които съгъстват короната. Затова се прави прореждане. То е необходимо за просветляване на короната и за осигуряване на ежегоден прираст от 25-35 см на основния клон и страничните разклонения. Това дава възможност за редовно плододаване, съчетано с грижи по обработка на почвата, торене и при необходимост – поливане.

Ежегодно се отстраняват всички засъхнали клони.

Болести и неприятели

Вишната е овощен вид, който се напада сравнително по-малко от болести и неприятели. От болестите по-опасни са цилиндропориза (бяла ръжда), ранно кафяво гниене, сачмянка, кафяви листни петна и някои вирусни болести.

От неприятелите най-големи поражения нанасят черешовата и вишневата листна муха. Освен химична с тях се води и механична борба чрез обработка на почвата и унищожаване на преждевременно опадалите плодове. Макар и по-слабо от черешата, вишната се напада също от листогризеци насекоми, листни и щитоносни въшки.

Записки : _____

III. Инвестиции за създаване и отглеждане на нови овощни градини до встъпване в плододаване

В таблицата са посочени разходите за създаване на градини при отделните овощни видове в зависимост от подложката, върху която са присадени сортовете, т.е. броя дръвчета на декар.

В тези разходи са включени средства за закупуване на посадъчен материал, торове и препарати, както и разходи за механизизирана обработка, в това число и труда на фермерите до годината на встъпване в плододаване, в зависимост от овощния вид.

Инвестиции за създаване на нови овощни градини

ОВОЩЕН ВИД	Дръвчета на декар	Разходи за създаване лв/дка	Разходи за отглеждане до встъпване в плододаване лв/дка	Всичко разходи за създаване и отглеждане лв/дка
Ябълки				
Подложка М ₉	125	796	887	1683
Подложка М ₂₆	89	601	837	1438
Подложка М ₁₀₆	67	484	803	1287
Круши				
Подложка ВА29	125	796	882	1678
Семенна	57	430	786	1216
Дюли				
Подложка дюля	67	484	544	1028
Сливи и джанки				
Подложка джанка	37	356	447	803
Кайсии				
Подложка кайсия; джанка	44	401	402	803
Праскови и нектарини				
Подложка праскова	67	551	568	1119
Подложка GF677	52	455	549	1004
Череши				
Подложка махалебка	37	356	448	804
Подложка дива череша	33	331	440	771
Вишни				
Подложка махалебка	42	388	440	828

РЕЧНИК

Възел – мястото по леторастите или клончето, където се развиват листата и се образуват пъпките.

Клони – вторични стъбла, които са странични клони и странични разклонения.

- **странични клони** – излизат от централното стъбло;
- **странични разклонения** – излизат от страничните клони.

Клонка – клончето на следващата година става клонка или клон, където израстват нови летораста. Клонката е по-стара от едногодишна дървесина и е предназначена да образува плодни органи.

Клонче – дървен летораст спрял нарастването си и имащ връхна пъпка (едногодишна дървесина). Видове:

- **къси клончета** – малки клончета с дължина под 5 см. При семковите видове те имат само една пъпка на върха, която може да е плодна или листна. При костилковите, късите клончета се наричат майски букети. Те имат по няколко пъпки, като връхната е винаги листна, а останалите – плодни;
- **лакомници** – извънредно силни клончета, които растат вертикално. Те излизат от спящи пъпки, разположени по дебелия части на страничните клони и разклонения. Консумират много хранителни вещества, растат буйно и почти не образуват плодни пъпки;
- **преждевременни клончета** – израстват от странични листни пъпки на силните летораста още в годината на образуването на пъпките;
- **слаби клончета** – излизат под прав ъгъл от клона, имат дължина от 10-25 см. Тънки са като сламка и се огъват. При ябълката и крушата връхната пъпка по-често е плодна. Останалите са листни. При костилковите, най-вече при прасковата, всички странични пъпки са цветни. За това се наричат цветни клончета. Връхната пъпка е листна;
- **смесени клончета** – срещат се при костилковите видове. Имат дължина от 25-40 см. Връхната пъпка е листна. Пъпките в основата си също са листни, а по-нагоре следват смесено – листни и цветни пъпки.

Корен – подземната част на овощното дърво.

Летораста – младият прираст, започнал да се развива от една пъпка до времето, когато спре нарастването на дължина, вдървене и образува връхна пъпка.

Междувъзлие – оная част от леторастите или клончето, където се развиват листата и се образуват пъпките.

Подложка – всяка подложка има специфични изисквания към почвените и климатични условия и към конкретния сорт овощия. Видове подложки:

- **семенни** – получени от семена и се използват ограничено, защото присадените на тях сортове встъпват късно в плододаване;
- **клонови** – произведени по вегетативен начин.

**ПОДЛОЖКИ ЗА ЯБЪЛКА –
използват се предимно клонови подложки**

* Подложки от **серията "М"** са създадени в Англия в опитната станция **East Molling**. Арабските цифри в наименованието на подложката означават номер на селекция. За българските условия най-пригодни са:

M₉ – слабо растяща подложка;

M₂₆ – умерено слабо растяща подложка.

* Подложки от **серията "ММ"** са създадени в същата опитна станция **East Molling** – Англия. Представяват кръстоска между устойчивия на кръвна въшка ябълков сорт "Северен разузнавач" и подложки от серията "М".

ММ₁₀₆ – по-слабо или средно растяща подложка;

ММ₁₁₁ – средно до силно растяща подложка.

**ПОДЛОЖКИ ЗА КРУША –
използват се предимно клонови**

МА е създадена в опитната станция **East Molling** – Англия. Има за база Анжерска дюля, тип **А**. Тя е влаголюбива подложка. Присагените върху нея сортове круши имат умерен растеж;

ВА₂₉ е създадена във Франция въз основа на Провансалска дюля. Арабските цифри в наименованието на подложката означават номер на селекция. Присагените върху нея сортове круши имат по-силен растеж спрямо присагените върху подложка **МА**.

**ПОДЛОЖКИ ЗА СЛИВА И ДЖАНКА –
използват се предимно клонови подложки от серията "GF"**

* Подложки от **серията "GF"** са създадени във Франция, в опитната станция **Grand Ferrtad**, откъдето носят началните си букви. Арабските цифри в наименованието на подложката означават номер на селекция.

GF31 – осигурява силен разсеж на присагените сортове;

GF305 – присагените сортове по-късно влизат в плододаване.

**ПОДЛОЖКИ ЗА КАЙСИЯ –
използват се предимно клонови подложки от серията "GF"**

Mariana GF8/1 – осигурява много силен разтеж на присагените сортове. Проявява много добра съвместимост с всички сортове.

**ПОДЛОЖКИ ЗА ПРАСКОВА –
използват се предимно клонови**

GF677 – осигурява по-силен разтеж на присагените върху нея сортове праскови. Подходяща е за "уморени" почви;

GF655-2 – осигурява умерен разтеж на присагените сортове;

Damasco GF1869 – създадена въз основа на сливата *Prunus Spinosa*, популация от Тулуза. Това е най-добрата сливова подложка за прасковата. Устойчива е на болестта "хлороза". Осигурява по-слаб растеж на присагените сортове спрямо семенните подложки.

Пъпка – недоразвито клонче, лист или цвят. Пъпките биват:

- **листни** – от тях се развиват листа и леторасти;
- **плодни** – по-едри, заоблени пъпки. При костилковите овощни видове се наричат цветни пъпки, защото от тях се развиват само цветовете и плодове. При семковите се наричат смесени пъпки. От тях се развиват цветовете, листа и дървесина.

Стъбло – част от овощното дърво, което започва от повърхността на почвата до първите странични клони.

Филизи – съвсем млади леторастчета, които лесно се премахват с ръка (това премахване се нарича филизене).

Централен клон или водач – представлява продължение на стъблото от първите странични клони до върха.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. **Ангелов Т.**, Овощна градина (технологичен проект за създаване и отглеждане на частна овощна градина), Изд. "ЗК Агроконсулт", Пловдив, 1992г.
2. **Виденов Б., Г. Ковачев, С. Манов**, 331 съвета за овощаря, Земиздат, 1992г.
3. **Джувинов В., С. Гандев, В. Арнаудов**, Круша, Земеделие плюс, София, 2001г.
4. **Джувинов В., С. Гандев, И. Славов**, Дюля, Земеделие плюс, София, 2002г.
5. **Джувинов В., Д. Радулов, Р. Пенев**, Ябълковата градина, Земиздат, София, 2002г.
6. **Ковачевски И., А. Лазаров, А. Балеvски, С. Иванов, В. Карова**, Болести и неприятели по овощните дървесни видове, Земиздат, София, 1987г.
7. **Митов П., Г. Пепелянков, Д. Дяков**, Овощарство (учебник за студентите от ВСИ), Академично издателство на ВСИ, Пловдив, 1996г.
8. **Пепелянков Г., Г. Тренчев**, Практическо овощарство, Дионис, София, 2001г.

**НАЦИОНАЛНА СЛУЖБА ЗА СЪВЕТИ
В ЗЕМЕДЕЛИЕТО
ОБЛАСТНА СЛУЖБА ЗА СЪВЕТИ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО**

гр. Пловдив, 4000
бул. "Марица" 122 (Водна палата)
етаж 3, офис - 10, 33, 35
тел.: 032 / 626 756
факс: 032 / 620 815

Предлага:

Безплатни почвени анализи
Безплатни консултации в областта на земеделието

**РЕГИОНАЛНА СЛУЖБА ЗА РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА,
КАРАНТИНА И АГРОХИМИЯ**

гр. Пловдив, 4000
ул. "Брезовско шосе"
тел.: 032 / 650 876; 959 400; 650 874

ПУНКТОВЕ ЗА ПРОДАЖБА НА ОВОЩНИ ДРЪВЧЕТА

*Закупуването на посадъчен материал
от овощни дръвчета е препоръчително да става
от официални магазини за
продажба на регистрирани производители.*

В региона на Пловдив по-големи производители са:

-
1. Институт по овощарство - кв. "Остромила", гр. Пловдив
 2. Аграрен университет в Пловдив, учебно опитно поле до с. Брестник
 3. Земеделска кооперация "Родопи", с. Куклен
 4. Овощен разсадник в кв. "Беломорски", гр. Пловдив

ИНСТИТУТ ПО ОВОЩАРСТВО - ПЛОВДИВ

гр. Пловдив, 4004 квартал Остромила 12
директор - 032 / 692 349
централа - 032 / 692 811
факс: 032 / 670 808
e-mail: instov@infotel.bg

Заедно със своите специализирани лаборатории
в Дряново, Силистра, Поморие и Сливен
институтът е единственото изследователско учреждение
в областта на овощарството в България.

Старт за Ефективни Граждански Алтернативи

Работи за устойчиво демократично развитие,
основано на гражданско участие
в решаването на проблеми от местно значение.

Издава се от фондация С.Е.Г.А. в рамките на
проект „Земята - източник на доходи“,
финансирана от холандската организация
за международно развитие и сътрудничество НОВИБ.

АГРОИНФОРМАЦИОНЕН ЦЕНТЪР

предоставя:

- Агротехническа информация и консултантска помощ
- Индивидуални консултации с посещения на място - как да се справите по-добре, ако сте решили да предприемете конкретни стъпки в своята селскостопанска дейност
- Организира специализирани обучения за мотивирани земеделски стопани

ЗЕМЯТА - ИЗТОЧНИК НА ДОХОДИ

БИБЛИОТЕКА "ЗЕМЯТА - ИЗТОЧНИК НА ДОХОДИ"

ОТПЕЧАТАНИ ДО МОМЕНТА:

ПОРЕДИЦА ТЕХНОЛОГИИ
ЗА ОТГЛЕЖДАНЕ НА ...

- ОРАНЖЕРИЙНИ ЗЕЛЕНЧУКОВИ КУЛТУРИ
- РАННИ ЗЕЛЕНЧУКОВИ КУЛТУРИ
- СРЕДНО РАННИ ЗЕЛЕНЧУКОВИ КУЛТУРИ
- КЪСНИ ЗЕЛЕНЧУКОВИ КУЛТУРИ
- НЕТРАДИЦИОННИ КУЛТУРИ
- ПОДПРАВНИ КУЛТУРИ
- БИЛКИ
- ЗЪРНЕНИ ЖИТНИ И ФУРАЖНИ КУЛТУРИ

- РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА
НА ЗЕЛЕНЧУКОВИТЕ КУЛТУРИ
ОТ БОЛЕСТИ, НЕПРИЯТЕЛИ И ПЛЕВЕЛИ

ОЧАКВАЙТЕ:

*РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА
НА СЕМКОВИ И КОСТИЛКОВИ
ОВОЩНИ КУЛТУРИ*

*Информация и съвети може да получите в
АГРОИНФОРМАЦИОНЕН ЦЕНТЪР
гр. Пловдив бул. "Марица" 122 /водна палата/
етаж 5 стая 25 тел.: 032 / 62 92 86*